

Zastrupljenje s svincem ogroža delavce v Penni

Paraliza zapestnice je precej nevtralen. — Otrpljenje zapestnice je izredno nevarna bolezen. Enaka je izgubi roke.

Philadelphia, Pa. — Liga konsumentov za vzhodno Pennsylvanijo poroča, kako zastrupljenje s svincem ubija ali pohablja delavce, sodarje, ladarske delavce, tesarje, čilce izvoznih avtov, rudarje in druge delavce. Nekaj slučajev so taki, da se lahko menjujejo tragedije v industriji. Zvezni odškodninski zakon zahteva za federalne uslužbenke nesreče in vrh tega še bolezni, ki imajo svoj izvor v delu. Le malo držav je posnemalo ameriški odškodninski zakon v tem, da se razteza na vse delavce, ki izvirajo iz dela. Država Pennsylvanija spada med one, ki niso posnemale federalnega odškodninskega zakona. Noben ni krivi odškodninski zakon ne krije vseh bolezni, ki imajo svoj izvor v delu ali bolezni, ki jih imenujemo strokovno bolezni. Liga zato zahteva, da se odškodninski zakon države Pennsylvanija amandira tako, da se razteza tudi na strokovne bolezni.

Otrpljenje zapestnice prihaja zastrupljenja s svincem in ta pohablja roko plekarskega delavca, kakor če bi izgubil roko kakšnega stroju, ali če bi mu odrezali zaradi težke poškodbe. Liga navaja za zgled slučaj na Streetu, ki je skozi pet let s plekarskim strojem plekal ožre. Delal je v tovarni, v kateri so bile delavne razmere slabe. Stroj je bil precej dober, toda da je brizgal barvo precej več. Vrh tega so rabili pri sklanjanju s strojem še posebno arno, v kateri je stala omara, ki je plekal s strojem. Ta barva ni bil nikdar bolan v svojem življenju. Prestal je tudi ravnikiški preiskavo pri Metropolitan zavarovalni družbi.

Kasneje je delal v drugi tovarni, kjer so bile delavne razmere slabe. Brizganje barve se videlo v zraku in kaplje so padale na tla. Delavci so nosili maske, toda njih roke niso bile oprane in so bile izpostavljene barvi. Tudi svoje kosilce povzpili delavci v delavnici.

Street je obolel za zastrupljenjem s svincem. Najprej je čutil bolečine v želodcu. Dihal je boleč; jed mu ni šla v slast. To je popolnoma zbolel, da ni mogel več delati. Zdaj ne more dvigniti od tal, ne more se pogibati in v treh tednih je izgubil 27 funtov teže.

Im je oženjen in oče dveh otrok. Ko je delal, je zaslužil po 10 na teden. Od te mezde ni mogel nič prihraniti. Ker ne more delati, je odvisen od milosti, ker državni odškodninski zakon ne vključuje delavcev, ki se pri delu zastrupijo s svincem.

To je eden izmed 224 slučajev zastrupljenja s svincem, ki jih je Liga konsumentov zapisala na svoji listi.

Poročilo vprašuje zakaj država Pennsylvanija ni nikdar raztegnila odškodninskega zakona na strokovne bolezni. Liga ne priporoča, da se delavci le odškodujejo za strokovne bolezni, ampak zahteva, da se take bolezni preidejo s potrebnimi zakoni.

Rudarji komaj ušli pod suhi v rovu

Samo nekaj ur bi zakasneli, pa bi bilo mrtvih zopet nekaj stotin.

Scranton, Pa. — Številne so nevarnosti, ki preže na rudarje v premogovnikih. Same par ur bi rudarji zakasneli v premogovniku trdega premoga Hudson Coal kompanije, pa bi bilo okoli sto rudarjev pokopanih pod težo tisoč in tisoč ton skaplje in škrovin, ali bi jim pa bil izhod iz premogovnika zaprt, in bi se zadušili.

Sedemdeset delavcev za vzdrževanje premogovnika je zadostilo poškodbe, ko jih je močni zračni pritisk, ki je nastal vsled velike podtlake, razmetel na vse strani, kakor da je prek njih drvel strašen vrtilasti vihar. Zrak jim je izpodnesel noge in nato so padli v temnem rudniku, kakor da bi jih demonska sila vrgla ob tla.

Zdaj dela okoli sto rudarjev v premogovniku in preiskuje premogovnik glede varnosti. Dasi ravno ti delavci opravljajo najbolj nevarno delo v premogovniku, prejemajo le po pet dolarjev dnevne mezde. V nevarnosti so, da jih podsuje, ali eksplozivni plin, ki zastaja v dupljah, in jih obže ali pa zaduši.

Ti rudarji v tem distriktu, dasi ne zaslužijo veliko, so vseeno zbrali enajst tisoč dolarjev med seboj in jih poslali stradalim rudarjem v Walesu na Anglezem. To je lep izraz delavske solidarnosti.

Avstrijska delavska armada se upra vladi

"Orožja ne damo iz rok," odgovarja 700.000 delavcev.

Dunaj, 18. febr. — Glasilo socialistične stranke v Avstriji "Arbeiter Zeitung" je večer objavilo odprto pismo na naslov premijera Seipela, ki zahteva, da se delavska obrambna straža razoroži. "Ne, dr. Seipel, mi se ne razorožimo! Vi lahko zaplenite tu in tam kako puško, toda 700.000 delavcev v Avstriji ima orožje v svojih stanovanjih in tega se poslužimo, ako se tudi vaša garda ne razoroži in dokler ne bo Avstrija popolnoma razorožena," se glasi pismo med drugim.

Mehiški škof zagovarja Torala

Mexico City, 18. febr. — Miguel de la Mora, katoliški škof iz San Luis Potosija, je rekel te dni v nekem intervjuju, da on upa, da pride mir s cerkvi v Mehiki v enem letu. Mir pride, ko sedanja vlada spremeni proticerkvene zakone. Škof je tudi dejal, da morilec Toral, ki je bil ustreljen, ni bil slab človek. Bil je dober in pobožen človek, toda njegova verska gorečnost ga je zanesla predalet. Drugače je bil dober človek.

Trocijski bolan v ujetništvu

Carigrad, 18. febr. — Danes poročajo, da je Leon Trockijski tako bolan v tukajšnjem sovjetskem konzulatu, da so morali odgoditi njegovo premeščenje v Angoro. Bivši vodja rdeče armade leži v postelji in strežejo mu njegova žena in štirje stražniki, ki so ga pripeljali v Turčijo. Ostali konzularni nameščenci se ne smejo približati njegovi sobi. Turška policija je aretirala nekaj ruskih caristov, ki so pohajkovali okoli konzulata.

Bankir izvršil samomor

Terre Haute, Ind. — James S. Royce, predsednik Terre Haute Trust Company, se je v nedeljo ustrelil. Za vzrok navajajo finančne skrbi in slabo zdravje.

Le vlada lahko vzdržuje trgovsko brodovje

Taka je sodba zvedenca iz New Yorka. Plovbeni odbor je nameraval prodati ladje komaj za četrtino njih vrednosti.

Washington, D. C. — Stroški za zgradbo ladje v Združenih državah so danes dvakrat tako visoki kot na Angleškem, v Nemčiji ali v Franciji. Tako je pripovedoval senatnemu odboru F. W. Gibbs, newyorški ekspert, ko se je vršilo končno zaslišanje o Chapmanovi ponudbi, da se vladne ladje izroče privatni kontroli za obratovanje. Gibbs je argumentiral, da dvojni stroški pomenijo tudi dvojni vlošni kapital, kar zahteva, da ta kapital nosi še enkrat toliko, kot kapital, ki je naložen v trgovskih ladjah Francije, Anglije in Nemčije v konkurenčnem boju za plovo po Atlantiku.

Gibbs je naglasil, da lahko le vlada nosi tako butaro konkurenčnega boja. Po njegovem mnenju ne morejo uspevati privatni interesi. Gibbs je menil, ako Chapman in njegova kompanija kupita enajst ladij za \$16,000,000 in v teku deset let zgradijo še za \$56,000,000 novih ladij, tedaj bo še v tem času izgube od \$21,000,000 do \$31,000,000. Visokost izgube se bo ravnala po ceni za kurivo. Na naveden način ne bo možno kriti prepada med obratnimi stroški, kapitalom in zaslužkom. Ladje bodo zopet vrnjene vladi in ameriška plova bo zopet trpela zaradi finančne smote.

Gibbs nikakor ni hotel pristati na to, da je vladno obratovanje ladij izredno drago. Dejal je, da je uspešno. Prihranitev, ki bi prihajala od privatnega obratovanja ladij, bi bile pomembne, ako bi se dodale brodovju najmodernejšim in najhitrejšim plavalnim ladjam. Pa to bi komaj bilo kos ladjam, ki jih bodo imele v službi White Star, Cunard Line, severnemški Lloyd in francoska parobrodna družba leta 1931 ali 1932. In ker postoji dejstvo, da se je od leta 1924 znižalo število potnikov prvega in drugega razreda na Atlantiku, bo konkurenčni boj prihodnja leta še gorji in ostrejši.

O'Connor, predsednik zveznega plovbenega odbora, ki je pripovedoval senatu, da pristane na prodajo ladij, je trdil, da Chapmanov sindikat ne bo bankrotiral, ako kupi ladje. Menil je, ako privatni kupci prav ponesrečijo, vlada bo vseeno zaščitena, ker bo Chapman moral skupiti \$19,000,000 kapitala za svoj projekt, vlada pa bo dobila te ladje, v katerih je naložena ta vsota. Gibbs, zastopnik kompanije, ki je namerala kupiti 9 do 11 ladij, je namignil, da parnika "President Harding" in "President Roosevelt" nista varna. Izjavil je, da parnika nista sposobna za trgovino na Severnem Atlantiku, pač pa za trgovino z Južno Ameriko. Ko so slišili v njega, da se naj izjavi glede varnosti parnikov, je menil, da se bo, pa ne za zapisnik, ampak zunaj zapisnika. Odslek je nato odklonil vsako zaslišanje, ki ne gre v zapisnik.

Slučajno je bilo dognano, da so ladje, katere namerala plovbeni odbor prodati za \$16,000,000, v resnici vredne \$60,000,000.

Monarhisti strahijo po Evropi

Berlin, 18. febr. — Ruski monarhisti aklikujejo v aprilu v Budapešti kongres monarhistov iz Rusije, Nemčije, Avstrije in Ogrske z namenom, da se ustanovi "sveta liga" bivših monarhov, ki se imajo bojevati za izgonjenje trone. — Obenem poročajo iz Belgije, da so tam odkrili središčne intenzivnega gibanja v Franciji za vzpostavitev Napoleonovega cesarstva.

Avtomobilski nesreča

Fremont, O., 18. febr. — Dva dijaka sta bila večer ubita pri kolizijski avtomobilski nesreči, šest milijonov od tega mesta.

VESTI Z INDI- STRIJSKEGA POLJA

Tunelski delavci pri jezju Hetch Hetchy zopet zastavkali. — Tipografski končali s p o r o — Vzroki za naraščanje tuberkuloze med mladimi dekleti.

San Francisco, Cal. — Delavci, ki delajo v dveh jamah pri jezju Hetch Hetchy, 34 po številu, so zastavkali. Varok za stavko je iskati v znižanju mezde od šest dolarjev na \$5.50. Obrnili so se na delavskega komisarja in predlagali, da se nalepijo objave o stavki. Projekt je lastnina mestne občine in mestni uradniki izjavljajo, da se bo zopet plačevala mezda po šest dolarjev dnevno.

Birmingham, Ala. — Jeklarška družba, ki je podružnica U. S. Steel kompanije izdaja svojim delavcem v predmestju v čelkih. Ako delavec prsi za predmestjem na svojo mezdo, tedaj dobi še čel, ki se lahko izmenja samo v kompanijski trgovini.

Kompanija zadrti mezdo delavcev za dva tedna. Na ta način prisili nove delavce, da postajajo odjemalci v kompanijskih trgovinah, ako nimajo denarja, da bi lahko kupovali življenske potrebščine, kje drugje.

Syracuse, New York. — O sporu, ki so ga imeli tipografski delavci lokalne organizacije tipografskih delavcev št. 55 s tipografskimi podjetniki, je razsodišče izreкло svoj odlok in alcer na ta način, da so vse glavne zahteve odklonjene. Mezda se jim poboljša samo za en dolar na teden, zato so pa bile priznane prigranjske metode. Delavci so zahtevali, da se mezda poveča za šest dolarjev na teden in uvede sedem ur dela na dan.

St. Louis, Mo. — Dr. Kendall Emerson, ravnatelj Narodnega društva proti tuberkulozi izjavlja, da se tuberkuloza med dekleti v starosti od 15 do 25 let širi zaradi tega, ker morajo preživljati na delu v industrijske tovarne. Od vsake 100,000 prebivalcev jih umre 94 za jetiko. Odmerek za vse narod znaša le 80.6 na 100,000 prebivalcev.

Tukajšnja delavska centralna unija se je ponovno obrnila na gubernerja Kalifornija za podeljenje Tom Mooneyja in Warren Billingsa.

New Orleans, La. — Poročilo o Warringtonovem socialnem zavetišču pravi, da je zavetišče razdelilo obede med 26,000 siromakov, ki niso imeli centa, da bi se prehranili. Več kot pet tisoč odraslih moških in fantov je pa dobilo v minulem letu prenočišče v tem zavetišču.

Washington, D. C. — Delavci v papirni industriji so zelo slabo plačani. Vseh delavcev v tej industriji je 98,556. Povprečno na leto zaslužijo po \$1,323.86.

V podjetjih, v katerih izdelujejo lesno kabo, pa zaslužijo še manj. Povprečni letni zaslužek znaša le \$1,271.49. V teh podjetjih dela 24,794 delavcev.

Papež in Švica

Status švicarske garde v Vatikanu spremenjen.

Zeneva, 18. febr. — V švicarskih uradnih krogih živahno razpravljajo o novem statusu švicarske garde na papeškem dvoru. Švica je doslej, ko je bil papež "ujetnik" v Vatikanu, zaglajala papeža s svojimi prostovolci, ki služijo v papeški oboroženi gardi. Po vatikanskem paktu pa postane papež apert postavljen na temelju nove svetni vladar in na temelju nove postav v Švici ne more noben švicarski državljani služiti v tuji armadi brez posebnega dovoljenja. Papeževi švicarski gardarji bodo torej pozvani domov ali pa se morajo odpovedati švicarskemu državljanstvu.

Priloge v Angliji za pri- hodnje volitve

MLADE ženske bodo prvič volile pri letošnjih volitvah. — Volilne liste izdelane.

Curth, Švica. — (I. L.) — Koncem januarja so bile dovršene volilne liste, v kateri so zanešena imena mladih volilk, ki so dopolnile 21 let starosti. Dosedaj je bil boj v Angliji omejen le na moške, ki so dopolnili 21 leto, in na ženske, ki so bile stare trideset let. Da so morali konservativci odnehati in razširiti volilno pravico, je zaslug delavske stranke, ki se je bojevala toliko časa za razširjenje volilne pravice, dokler ni uspela s svojo zahtevo.

Delavska stranka ima v svojem programu deset točk, ki zanimajo tudi žene. 1.) Boljše penzije za vdove in sirote. 2.) Boljša zdravniška oskrba ob času materinstva in boljše blaginjska služba za deteta. 3.) Boljša odškodnina za delavce, ako so ubiti ali poškodovani pri izvrševanju svojega poklica. 4.) Več otroških vrtecev in detinjskih o-akrobovališč za otroke pod petim letom. 5.) Razširjenje in izboljšanje šol za zdravniško službo. 6.) Več stanovanjskih hiš po primerni stanarini za delavce. 7.) Odprava davkov na živila. 8.) Odprava davkov, ki jih je vlada določila na nože, žlice, vilice, skleda, lonca, ponve, umetno svilo, gumbe, kotle in drugo kuhinjsko in gospodinjinske predmete. 9.) Več stipendij za univerze in druga učilišča za dijakine in dijakinje siromašnih staršev in ki se dobro uče, da lahko dokončajo svojo izobrazbo. 10.) Več dela za delavce in delavke za boljše mezdo in boljše pomoč ob času brezposelnosti.

Španska diktatura pada

Diktator se je spri s kraljem.

Pariz, 18. febr. — Kakor poročajo iz Madrida, se pripravljajo novi in važni dogodki v Španiji. General Primo de Rivera, diktator, bo v kratkem odstopil ali pa modifikira svoj režim. Odpor liberalnih elementov je tako močan, da diktator ne bo več raskiral nove revolte.

Vest z meje se glasi, da je malo manjkalo, da ni Primo de Rivera podal ostavke zadnje sobote. Kralj Alfonso je pod pritiskom protivnih elementov prislil diktatorja, naj podeli splošno amnestijo vstajem in Ciudad Realu in Valenci. Diktator je rekel, da rajši takoj resignira, nakar je kralj umaknil zahtevo.

NESREČA NA KRIŽIŠČU

Tri osebe ubite.

Chicago, 18. febr. — Salvatore Caserio, njegova hči in 11 let star sin so bili v nedeljo ubiti, trije drugi člani Caseriove družine pa so bili težko ranjeni, ko je oseba iz vlaka Chicago & Northwestern železnice treščil na križišču Jefferson parku v njih avtomobilu, v katerem so se vozili na obisk k bolnemu sorodniku.

Na omenjenem križišču je bilo ubitih še 13 oseb v zadnjih treh letih. Železniška družba se ni niti najmanj brigala za varnostne naprave niti ni imela na križišču v službi čuvaja. Prebivalci so takoj po nesreči obdržali shod, na katerem so protestirali proti zanikrosti družbe.

Mussolini kolje v Chicagu, pravi Hefflin.

Washington, D. C. — Senator Tom Hefflin, znani kukluksar iz Alabame, je v soboto izjavil v zbornici, da za umori butlegarjev v Chicagu stoji "rimsko-katoliška politična mašina in pe Mussolini, ki je poslal svoje moške v Ameriko." Hefflin je rekel: "Ali vam nisem povedal pred meseci, da lopov Mussolini proda Italijo papežu? Glejte, kaj se danes godi v Rimu!"

Enotna pomožna akcija evropskih dežel v mrazu

Nepopolna vremenska katastrofa premagala politične difference. Nemčija nudi premoč. Trpljenje na Balkanu in v Italiji se nadaljuje.

London, 18. febr. — Politične razlike in državne meje, s katerimi je Evropa razdrobljena na sto kosov, so te dni pozabljene, ko anežni viharji in silen mraz pod ničlo tudi ne pozna nobenih mej. Vlade evropskih dežel nastopajo enotno v pomočni akciji. Vojaške čete so povsod na delu pri izkopavanju vlakov iz zametov, čiščenju železniških prog in razvažanju premoga v kraje, kjer je potreba največja.

Vlada Čehoslovake je poslala polovico redne armade, ki šteje pol milijona moč, kdat sneg s tirov, da bodo mogli čim prej razvažati dragocen premoč. Nemčija je prihitela na pomoč Avstriji in Italiji ter balkanskim deželam, kjer je največ trpljenja in umiranja valed pomankanja kuriva; nemška vlada je odredila, da se takoj pošlje 20,000 ton premoga na Dunaj. Seveda ne bo prišel premoč na cilj več dni, ker so železnice silno demoralizirane.

V Porturju in Avstriji razstreljujejo z dinamitom ledene gomile na tirih in mostovih. Na Dunaju je zavladala velika lakota; čez milijon oseb prejema hrano iz vojaških kuhinj. Delavci in bivši plemiči, socialisti in monarhisti — vsi enako trpe in stoje v vrstah pred kuhinjami.

V Belgiji je umrlo 50 oseb valed mraza zadnje tri dni. V Charleroiu je dete smrtno v naročju matere.

Teška situacija je zavladala na Poljskem in v Rumuniji. V Besarabiji in Rusiji umirajo ljudje za lakoto, ko ne morejo nikamor iz hiše. Veliki izgredi med smrtno mrazom in poljskimi mestih. Rumunski zbornica je v soboto sklenila, da se porabi poldrugi milijon dolarjev iz državne blaginje za reševje v Besarabiji.

Poljska vlada je organizirala pomožne ekspedicije na saneh za razvažanje živil in premoga. Mešto Tarnopol v vzhodni Galiciji je še deset dni popolnoma odrezano od sveta. V Gdanaskem je 110 parnikov zamrznjenih v ledu. Po vseh baltičskih lukah so ledenolomci na delu.

Veliko trpljenje je tudi v Angliji, posebno med brezposelnimi rudarji v South Walesu.

Iz Italije prihajajo obupni klici na pomoč. Strašna zima davi prebivalce v dolini Po. Kanali v Benetkah so še vedno zamrznjeni s 15 palci ledu. Vso severno Italijo pokriva osem čevljev debel sneg in o hudem trpljenju poročajo iz Trsta in drugih krajev na Primorskem.

Medtem pa ni nobenih pritožb iz Švedske in Norveške. Medtem, ko cela srednja in vzhodna Evropa trpi pravo arktično zimo, ima Škandinavija normalno temperaturo in snežnih viharjev tam ni bilo; edina nesreča je, da so pristanišča zamrznila in morská zveza s Dansko in Nemčijo je pretrgana. Vremenski večerki ne morejo razumeti tega fenomena. Gmotna škoda, ki je zadela Evropo ta dva tedna, je ogromna. Bati se je, da je uničena vasa ozimina, uničeni so vinogradi in sadna drevesa. Koliko ljudi je umrlo in koliko znaša izguba živine, je še nedognano.

Še en napad v senatu na prohibicijo

Reed iz Missourija napoveduje razpisanje v Ameriki in proti razkrinkanju hinavcev v kongresu.

Washington, D. C. — Stari Jim Reed, demokratski senator iz Missourija, ki gre 4. marca pro- stovoljno v pokoj, je zadnje so- boto v dve uri trajajočem govo- ru v senatni zbornici alpal ogenj in švepol na prohibicijo v teku debate o predlogi za poostreitev kazni za kršitelje Volsteadovega zakona. Take obsodbe suhaške hinavščine še ni silal senat.

Reed je odprto povedal, da ljudstvo bo kmalu slišo tega tiranstva in tedaj se dvigne v revoluciji ter zdrobi suhaški režim v nič, ako ne bo kongres pravočasno pameten. Govornik je silno odločen hinavce obeh starih strank, ki glasujejo za suho, doma pa pijejo šganje in vino. Delegrate na zadnji republikanski in demokratski konvenciji je imenoval licemerce in strahopetce, ki so bili ves čas zborovanja pijani šnopas, medtem pa so glasovali za "strogo izvajanje prohibicije."

Bivšilasi senator je tudi rekel, da ima seznam vseh onih senatorjev, ki so v zadnjih desetih letih dosledno glasovali za suhaške naredbes, obenem pa dosledno pijejo opojne pijače in so stalni gostje inozemskih diplomatov, ki so dobro založeni s mokro robo.

"Kadar me mine zadnja nitka potrpečljivosti, objavim ta seznam, da vidi vsa svet, kdo so ti hinavci, ki sede v tej zbornici!" je grmel Reed.

Oljni magnat umorjen

Doherty mlajši ustreljen po svojem tajniku.

Los Angeles, Cal. — Edward L. Doherty ml., multimilijonar in oljni kralj v Kaliforniji, je bil v nedeljo ustreljen v svoji privatni pisarni. Zraven njega so našli truplo njegovega privatnega tajnika Hugh Plunketta tudi s kroglo v glavi. Policija domneva, da je tajnik v hipni blaženosti ustrelil svojega gospodarja in samega sebe. Doherty, ki je vodil oljno kraljestvo s svojim očetom, je bil star 36 let.

Kralj mehča Hrvate

je pokojnino vdovama in o kom umorjenih poslanec.

Belgrad, 18. febr. — Vlada je odločila, da se vdovama Pavla diča in Jurija Basarička, ki bila lani umorjena v parlamentu, plačuje \$90 mesečne pokojnine, dokler živita. Za vsakega otroka umorjenih poslancev vlada plačevala posebej \$15 mesečno.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (laven Chicago) \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta; Chicago in Cicero \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta, in za inozemstvo \$9.00.

Naslov za vse, kar ima stik s "Histom":

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju n. pr. (Jan. 31-1929) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da va nje s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

KLERIKALIZEM IN NJEGOV AGENT.

Mussolini nič več ne žlobudra, da obudi in oživi gospodarsko in politično moč Italije tako, da bodeta tako veliki kot ob času rimskih cesarjev. Fraze, ki jih je rabil v začetku, da je zavajal italijansko ljudstvo, da ni vedelo, kam jih vodi fašistovski diktator, so storile svojo dolžnost in so postale nepotrebne. Mussolini je izvršil po navodilih notranjega krožka klerikalizma skrbno izdelani načrt za vstoličenje klerikalizma, ki je pravi diktator zadaj za kulisami, kjer vleče niti, da njegova marioneta pleše na pozornici.

Klerikalizem je dobro vedel, da se verski boji ne dajo več oživiti in da z njimi ne pride do tiste moči, ki si jo želi in ki jo je užival pred izbruhom kulturnega boja v minulem stoletju.

In tako je nastopil maskiran pod krinko nacionalizma, da se ne spozna njegova grda spaka. Navdušil je s pomočjo svojega agenta Mussolinija in njegovih podpornikov sestradano italijansko ljudstvo, da ga popelje v obljubljeno deželo, gor do Donave pri Dunaju in na Bavarskem, proti vzhodu pa do Carigrada, nekdanjega Bizanca. Nevedne in sestradane italijanske ljudske množice so mu verjele in ga opremile z diktatorsko močjo. Med italijanskim ljudstvom sta pa bili dve struji, ki nista verjeli tega, kar je Mussolini čeval in ki sta bili nevarni klerikalizmu, da njegovi načrti ponesrečijo. Ti sili so bili socialisti in prostozidarji.

Ko je Mussolini zadobil toliko moči, da je lahko nekaznovano ugajal svoje kaprice in vpregel italijansko ljudstvo v klerikalni jarem, ni popeljal italijanskega ljudstva proti bregovom Donave in proti Carigradu, ampak preganjati je pričel socialiste, prostozidarje in znanstvenike, zavedajoč se, da ti lahko zmešajo klerikalne načrte in njega ponižajo, da postane zopet tisti neznani Mussolini, ki je bil pred sklepanjem mirovne pogodbe v Parizu. Pošiljati jih je pričel v prisiljena bivališča na nezdravih sredozemskih otokih, druge so pometali v ječe, nekatere nevarne nasprotnike pa pomorili, ker so se bal, da ti razkrijejo ves fašistovski švindal, ki se je igral po željah klerikalizma. Med temi žrtvami, ki so bile umorjene, je bil tudi socialistični poslanec Matteotti, ki je bil umorjen na potu v italijansko zbornico, da z dokumenti razkrije fašistovski humbug.

Da je bila farsa še večja, so preganjali enega ali dva duhovna, ki sta jemala za resno krščanski socializem, ki ni drugega kot prikriti klerikalizem.

Zdaj je bila krinka nepotrebna in je padla. Papež ne bo vladal le malega teritorija okoli Vatikana, ampak vladal bo vso Italijo. In že se slišijo glasovi, da bodo italijanski škofje, nadškofje in kardinali imenovani v fašistovski senat. Na ta način bo papež imel vpliv na zakonodajo Italije. Prelatje ne bodo sprejeli in glasovali za noben zakon, ki bo škodoval klerikalizmu. Od druge prihajajo glasovi, da bo oživejo zopet papežovo plemstvo, iz katerega se je svet norčeval od leta 1870, ko je pričela toniti slava rimskega klerikalizma.

Klerikalizem vriska veselja zaradi te zmage. A to je zmaga pred vesoljnim potopom. Kadar pride prihodnji potop za klerikalizem, bo tak, da se bo klerikalizem za trajno pogreznil na dnu, odkoder ne bo več priplaval na površino. Z njim bo utonil tudi krivični sistem blagovne produkcije in distribucije, katerega največji podpornik in zagovornik je klerikalizem. Njegovi člani, prepovedniki in zagovorniki so neproducenti, njegovi nauki so škodljivi za človeško družbo in ovirajo nje razvoj v popolnejše forme, ker uče ljudske mase, da se udajajo le nobi in žive o miloščini, mesto da delajo in ustvarjajo udobnosti za človeško življenje, ker je človek stvarnik vsega dobrega in slabega na svetu.

Slava Mussolinija bo slava Efiijalta v zgodovini. V socialistično stranko ni prišel z odprtim srcem in ostal v nji, dokler ni bil izključen iz nje, ampak kot agent klerikalizma, da izvoha njene šibke strani. Za to slavo ga

ne zavida noben socialist, noben prostozidar, sploh noben človek, katerega jezik to govori, kar mislijo njegovi možgani. Klerikalizem in Mussolini sta vredna drug drugega.

VESTI IZ NASELBIN

Pregled detroitskih razmer.

Detroit, Mich. — Dolgo časa se že nisem oglašil v listu Prosveta, točno pa zasledujem in čitam poročila in dopise iz različnih krajev Združenih držav. Največje zanimanje imam za delavske gibanje, akoravno ne delam v tovarni in nisem suženj industrijskih magnatov; moj princip in karakter je neizpremenjen. Vedno mi je pred očmi sedanji sistem izkoriščanja in priganjanja delavcev radi velikega dobička. Čedalje se plače bolj znižujejo, čedalje bolj se goni in eksperimentira za večjo produkcijo. Vse te gonje, vse ta mizerija samo za veliki kapital. Na oni strani ogromno bogastvo in razkošnost, na drugi strani pa ogromna nezavedna masa delavcev v pomanjkanju, stradanju in prezebanju. Je nemogoče opisati mizerijo in revščino vseh teh ogromnih mas, ki ustvarjajo za človeštvo na zemlji in na morju, in danes tudi že v zraku.

Hočem navesti slučaj iz Detroita. Dne 31. dec. 1928 je tukajšnje kapitalistično časopisje prineslo z velikimi črkami na prvi strani napisano, da Ford Motor Co. bo dne 2. januarja 1929 potrebovala in upošle 30.000 delavcev. In to ni bilo samo v Detroitu, nego po celi Ameriki, vse časopisje je imelo isto poročilo. Kaj se je zgodilo? Dne 2. januarja 1929 so se pričele zbirati armade brezposelnih. Nekateri so bili že ob 12. uri ponoči pred uradom, in do 8. zjutraj, ko se je urad odprl, je bilo tam zbranih v vrstah od 12.000—14.000 brezposelnih delavcev, ki so se avtomobili pripeljali iz cele Amerike. Bili so ljudje celo iz Californije, Caroline, Washingtona in iz drugih oddaljenih krajev. Mrz je bil hud, burja je grizla vpadla lica, noge so zmrazovale. Nekaj je bilo odpeljanih v bolnišnice, ker so jim noge zmrazile. Od vseh teh muk, gladi in mraza so uposlili 300 delavcev. Ob 8. uri se je urad odprl in ob 9. uri se je zopet zaprl za tisti dan.

Tukaj je lep prizor in prava slika današnje prosperitete in delavske mizerije. Prosperiteta na papirju, mizerija in brezposelnost pa živa slika — kar človeku srce zastane ko to vidi. Zakaj toliko oglašanja za delavce, to lahko vsak pameter delavec vidi, potezo tovarniških magnatov, da dobe veliko mas brezposelnih delavcev v Detroitu, ki bi prišli za delo za vsako ceno, ter da so tisti, ki imajo boljše plačo, na cesto vrženi, če ne bi hoteli delati za nižje plače. — Do danes javnost še ni čula, da bi Ford znižal plače, ali da se ne bi kateri preveč navdušil za Forda, ker Ford ima drugi sistem.

Pri Ford Motor kompaniji se delavci, ki zaslužijo po \$7.00, \$8.00 in \$8.20 za 8 ur dela. Te so delavci, ki že delajo po 10 do 15 let pri tej kompaniji. Danes je največ takih že odslovljenih in na njih mesta pa pridejo bolj mladi in krepkejši delavci, ki delajo za \$5.00 za 8 ur dela. Torej, delavec, ki je garal in svojo energijo izčrpal za mogočni profit, in ker nima tiste energije več, je postavljen na cesto; nadomesti se nova moč za nižjo plačo. To so tiste poteze, za katere marsikdo ne ve.

Drugi tak slučaj je s premogariji. Vsi javnosti po celi Ameriki je dobro znan premogarski štrajk. Štrajk je bil zavožen in zaigran. Bilo je veliko pomanjkanje, glad in mrz je mučil premogarje in njih žene in otroke. Bili so vrženi na cesto iz hiš sredi zime. Prosilji so, molili so, apelirali so. Nabilo se je denar, hrano in obleko od usmiljenih delavcev. Marsikateri od premogarjev mora pripoznati da njih skrajna sila je bila rešena od zavednih delavcev. Poglej preteklost! Preudarimo in zrešetajmo vse te boje. Slučaji in fakti so takaj, ki so vsakemu dobro znani. Premogariji, ki so bili na

stavki dobro vedo, da so njih vodje, predsednik in odbor U. M. of A., tako zavozili, da je bil izgubljen štrajk premogarjev.

Kaj so premogarji storili s temi voditelji? Na zadnji premogarski konvenciji so zopet izvolili ravno isti odbor. Ako jih ni ta poraz in ta kriza naučila maliti, če se jim še niso očel odprle, potem so obžalovanja vredni. Ni več pomoči. Dobro nam je znano, da so gotove osebe, ki se zavedajo, ali so v manjšini in si ne morejo pomagati. Tretji slučaj: volitve za predsednika Združenih držav. Imeli smo kandidata — kapitalisti svoje, delavci svoje. Vprašanje je, kdo je bil izvoljen in kdo je volil. Delavci so reprezentirani 75 odstotkov in samo 25 procentov je kapitalizma. Bil je izvoljen kapitalistični predsednik z 90%. Torej kdo je volil in dal glas za njega? Fakti so tu, da delavci hočejo mizerijo, delavci hočejo pomanjkanje in brezposelnost. Koliko časa bo treba, da bo naš suženj spregledal, da se bo zavedal, da je on stvarnik, da je od njega vsa energija na zemlji, morju in v zraku odvisna.

Gibanje naših rojakov, naseljenih v Detroitu in okolici: Marsikateri ima v spominu do pred 10 in 15 leti: "Glasovi iz Detroita." Bili so časi, ko je detroitska naselbina zavzemala prvo mesto na polju dramatike, kulture in izobrazbe. Ali zadnjih 10 let se tega ne čuje več. Kaj je temu vzrok in kje vzroke iskati? Vsek, ki kaj javnost zasleduje in kateri kaj dela za javnost, lahko navede vzroke. Glavni vzrok je največja zapreka — "politika". Prvi naseljenici, zavedni delavci, so si ustanovili društvo Z. D. S. št. 121 SNPJ, katero ima lepo zgodovino težkega boja gotovih elementov, ki so se hoteli polastiti uradov s političnim namenom. Ker pa so bili zavedni člani na straži, so preprečili nakane in obdržali društvo v ravnotežju in tiru, da gre po svoji načrtani poti naprej. Upam, da ostane to društvo na tiru in da se kaj takega več ne prepeti. Društvo je na dobri finančni podlagi in ima lepo število članov, ki so po večini delavci, ki se zavedajo svoje naloge. Zatorej, člani, naj ostane sloga in bratstvo med nami. Organizirali smo se za slučaj bolezni in smrti in nesreče, in pri tem moramo tudi ostati. Pustimo politične boje pri miru pri društvih. Za diskuzije in debatiranje so politični klubi, ne pa podporni društva. Ako bomo složni in pokazali princip bratstva in sloge, bomo prijatelji in bomo imeli bratsko ljubezen v bolezni in nesreči.

Anton Jurca.

"Španska muha" v Pueblu.

Pueblo, Colo. — Pa naj kdo reče, da nismo imeli v Pueblu predupstnih veselje! Vsakojakih, kar mrgolelo jih je. Slovenski dramski klub "Zora" je bil sklenil da priredi v začetku meseca februarja igro v proslavo svojega petletnega obstanka; ker je pa bilo vse prenapolnjeno, se je odločilo, da se ista odloži do dne 24. feb. Igrala se bo "Španska muha", burka v treh dejanjih. Igrana je bila že v več naselbinah in slišalo se je od povsod, da je zelo zanimiva. Kako bo šle zanimiva v Pueblu, kjer se lahko ponašamo, da imamo celo zalogo lepih fantov in deklet, izmed katerih oni bodo nastopili v igri, pa ne samo v igri ampak tudi med dejanji se bodo pokazali naši "good looking boys". Torej vsa dekleta v dvorano v nedeljo zvečer!

Igra je ena najslajšjih, kar jih je bilo še prirejenih na slovenskem odru v Pueblu. Kdo bi se od srca ne nasmejal za dregi kakih pol ducata očetov — in to zelo uglednih meščanov — ki se vsi počutijo krivi, da je prišel en sam sin na svet? Uloge so v dobrih rokah starih in mladih igrancev, katerih namen je, da "Španska muha" prekos v vse prejšnje igre v Pueblu.

Pred igro in med dejanji igra Pete Babish s svojim orkestrom. Komu ni znano, da ta četvorica izvabi iz svojih instrumentov najlepše slovenske melodije? Po igri bo prosta zabava in oblubljenost, da bo prekrbljeno vse, da bo vsestransko obilo užitka. Vsa slovenska javnost v Pueblu in okolici, kakor tudi iz bližnjih naselbin, je vabljena, da napolni dvorano do zadnjega kotička. Pokažimo, da smo zavedni Slovenci, ki ljubimo svoj materni jezik in slovensko dramatik! Igralni odbor SDK "Zora" kliče vsem: Na veselo avdience v Rojevci dvorani v nedeljo, dne 24. feb. ob 8. zvečer!

Rose Radovich.

Malo odgovora.

Detroit, Mich. — V 27 št. Prosvete piše član društva št. 518 SNPJ, da so društvene seje postale zelo razburjive, da je kritiziranje na dnevnem redu. Tudi hoče pripomniti nekemu, ki se baje ne da pomiriti, da je društvo imelo večkrat piknike, za katere prostor je moglo dobro plačati. Ta pripomba dotičnega člana je zelo smešna in kaže, da je še nekaj neke narobe. Ne vem kaj naj bi imel prostor za piknike opraviti s kakšno kritiko, ko vendar ni društvo že tri leta priredilo nobenega piknika, kakor tudi ni razpravljalo o nobeni stvari o tem, posebno ne sedaj v tem času, ko nas mrz grabi za ušesa. Torej je logično, da mu ni bilo potreba tudi plačati nobenega prostora. To tudi vsak član dobro ve, kateri ni prespal celega časa.

Kot udeležene vseh dvanajstih sej zadnje leto, da ne štejemo izrednih, lahko dokazem, da so bile vse seje zelo kratke in mirne, in harmonija je vladala med članstvom brez malih izjem vedno, razpravljalo se je samo o društvenih in poslovnih stvareh, in se ni "gnjavilo" nikake politike, kakor se tudi ni kovalo nikakih neslanih in nedostojnih protestov, kateri so samo sejam gl. odbora trafil dragocen čas, in se naposled iznašli v koso, kakor se je to dogajalo pri društvu nekdanj. Kritika na zadnji seji je bila popolnoma opravljena. Ni se kritiziralo odbornika zato, ker ima dva dolarja plače na mesec, ampak zato, ker ni hotel svoje dolžnosti opravljati. Če bi bil naš član tako vnet za društvo, bi bil opravljal svoje posle, katere mu je naložilo društvo in ne bi bil sramotno odstopil, samo zato, ker se mu ni pustilo, da bi bil samo komodno sedel pri odborniški mizi in "roufal" cigare, kakor da je pri čredi na pašniku, in ne na seji društva. Če društvo približno plača odbornika \$1. na uro, se od njega tudi zahteva, da spočunjuje svoje dolžnosti. In kdor se obotavlja, se naredi z njim kratek proces: se ga nadomesti z drugim. Tako se je tudi zgodilo našemu bratu, in to on potem imenuje kritiko.

Dotični član tudi priporoča društvu, da si na prihodnji seji izvoli dobrega delegata za 9. redno konvencijo SNPJ. To je zelo dobro priporočilo. Se popolnoma strinjam s tem, da nam je treba dobrega delegata, ne takinega kot ga je društvo imelo na 8. konvenciji, ki je bil od večine političnih strankarjev izvoljen in poslan na konvencijo, ki je edino dobro za društvo naredil to, da je ves čas molčal, če izvezamemo glasovanje za dnevišč delegatom, in pa če je bilo potreba podpore zloglasnemu "progressivnemu bloku", katerega veliki "simpataizer" je bil naš delegat. Koliko dobrega je naredil "progressivni blok" za SNPJ, je še lahko vsakemu v spominu, če se je količkaj zanimal za jednotine in društvene koristi.

Torej, bratje, člani društva št. 518 SNPJ, ali ste si zmožni izvoliti za 9. redno konvencijo nepristranskega delegata, kateremu boste lahko zaupali, da bo v resnici zastopal društvene in jednotine koristi, in ne kakšne politične stranke, katere absolutno ne spada na konvencijo? Apelliram tem potom na članstvo, da se kar je največ mogoče udeleži prihodnje seje, ker je ravno tako važna, kakor decembarska seja, ko se voli odbor, ker volitev delegata je velikega pomena za društvo in jednoto.

Tudi član društva 518.

OPAZOVANJA

Problem, ki marsira.

Amerika je zaprla vrata naseljevanja. Zakaj? Ako verjamemo bunkačem, lahko izveš, da v prid delavcem. Američkega delavca je treba obvarovati konkurence s ceneniimi delavci iz Evrope in Azije. To je bunk številka ena. Številka dve je, da je treba paziti, da se Amerika prehitro ne napolni z ljudmi, ker to bi potisnilo naš veliki življenjski standard navzdol.

Dobro. Vrata so zaprta — kljub temu pa je stotisoče delavcev stalno brez dela. Zakaj? Kdo konkurira z ameriški delavci? Odgovor: stroji! Mehanizacija vsega dela napreduje tako hitro, da je vedno več strojev in vedno manj uspešnih delavcev.

Poleg tega se pa prebivalstvo Združenih držav množi samo od sebe za poldrugi milijon glav letno! Zapiranje vrat ni torej dosti pomagalo. Kmalu bo treba vrata odpreti in pogosti domače delavce iz Amerike! Dela je vedno manj — ker stroji delajo stroje in stroji spet stroje — kam bodo z ljudmi? In milijon in pol se jih narodi letno! Kam z ljudmi?

Amerika stoji pred problemom čezmernega prebivalstva. V desetih letih bo imela morda dvajset milijonov preveč ljudi. Temeljita in kompletna industrializacija in masna produkcija ne bo potrebovala niti tretjine sedanjega delavstva. Navadnih ročnih delavcev (labors) sploh ne bo potrebovala!

O AMERIŠKEM ZADRUŽNIŠTVU

Piše Anton Kristan, Ljubljana.

V januarskem zvezku Mednarodne zadrzne revije, ki izhaja vsak mesec enkrat v nemškem in francoskem jeziku v Hamburgu pod uredništvom Angleža Maya (Orchard House 14 Great Smith Street — London SW. 1), berem izčrpano poročilo o šestem mednarodnem kongresu. Zadrzne lige U. S. of N. A., ki se je vršil 29.30 in 31. oktobra lani v Waukeganu, Ill.

Zbralo se je 81 delegatov, ki so zastopali 97 zadrug ter 18 gozdarstev, ki so zastopali zlasti farmarske organizacije. Bila sta navzoča tudi dva tuja delegata, in sicer George Keen, glavni tajnik kanadske zadrzne zveze in Rus N. E. Swerdlhoff, ki je govoril v imenu ruskih zadrug iz Sovjetske Rusije.

Iz vodstvenega poročila posnemam, da je bilo v tej zadrzni ligi koncem 1. 1927 večanje njih 155 zadrug s 77.286 deležniki. Ob teh je poslalo Centralni štatistiko le 120 organizacij, ki so izkazale celoletnega prometa nekaj nad 14 milijonov dolarjev. Prav interesantno so bile diskuzije, in sicer o konkurenciji različnih trgovin (Chain Stores), o prodaji za gotovino in na up ter o zadrzniškem zavarovanju. Zlasti to zadnje je bilo predmet živahnih razprav. Zadrzna liga priporoča v življenjsko zavarovanje svojim članom "New Era Life Association of Grand Rapids" iz Michigana. Letos pa je pozvala vse udeležence zadrge, da se poslužujejo

požarnih zavarovanj "delavskih protipožarne zavarovalnice" New York, ki je že dve let članica Zadrzne lige. Rozprave o zadrzni propagandi so se sukale o zadrzni filmih in zadrzni šoli ter zadrznem časopisju. Nameravala se izdati poseben zadrzni tednik in v l. 1929 izdati svojo zadrzni koledar.

Za predsednika je bil izvoljen zopet dr. I. P. Warbasse (New York), za podpredsednika Harold I. Nordby (Franklin Cooperative Creamery Association of Minneapolis, za tajnika C. Long, za blaginjaka Mary E. Arnold (Consumers Cooperative Services N. Y.).

Na predvečer je Cooperative Trading Company v Waukeganu napravila velik obhod (manifestacija) po Waukeganu s 153 vozovi in avtomobili. Tudi večer so razdeljevali tudi zadrzne propagandne letake.

Nedelja je pa bil velik zadrzniški zbor, ki ga je posetilo nad 1000 oseb; govorili so zadrugarji dr. P. Warbasse iz New Yorka, George Keen in Esko Ronn iz Superior, Wis.

Kaj ne, malo nezgodno je, da se usodim o tem pisati ameriško "Prosveto"! Ali na oprostijo vsi: moje težnja je, da ob vsaki priliki opozorim naše rojake na važnost zadrzne gibanja v širokem svetu. In seveda tudi v njim sedaj domači zemlji Kolumbovi...

VEHOVEC ŠE VEDNO ČAKA

Nuevo Laredo, Mehika, 12. febr.

Ravno včeraj sem zvedel, da je neki Italijan, čigar zadeve je reševal glavni naselniški urad v Washingtonu, tukaj čakal 12 dni in pred dnevi je prejel ugoden odgovor. Seveda je bila njegova zadeva drugačnega; on je imigrant in se naseli v Združenih državah.

Nestrpno čakam tukaj v upanju, da mi bo sreča mila in da bom lahko nadaljeval moje potovanje, obenem pa z nekim strahom pričakujem neugodnih poročil. To je še dobro, da je življenje v tem kraju zelo poceni.

Danes sem prejel številke "Prosvete" in knjižico "Informator SNPJ". Prvič vidim "Prosveto" in sploh prvi slovenski časopis, odkar sem pred štiri najstimi meseci zapustil Južno Ameriko. Ko sem prečital z velikim zanimanjem liste in "Informatorja", sem šele spoznal, kako velika in obsejna je naša organizacija SNPJ, ki deluje za dobrobit delavstva.

(Dalje na 2. strani.)

Prof. Fr. M.

Esperanto in esperantizem

Izmed 150 poizkusov, da se ustvari mednarodni jezik, sta uspela le dva: volapük in esperanto. Oba sta se pojavila ob istem času, neodvisno eden od drugega.

Prvi je uresničil idejo mednarodnega jezika nemški župnik Ivan Martin Schleyer (1831—1912). Bil je filolog, ki je poznal okrog 50 jezikov. Ta plemeniti človek je žrtvoval vse svoje življenje veliki ideji, dati človeštvu lahek pomožni jezik.

Na bazi angleškega jezika je sestavil svoj jezik (volapük: vol — svet, pek — govor, t. j. svetovni jezik). L. 1789. je izdal slovnico in slovar. Doba volapüka obsega 10 let. Ljudje so močno čutili potrebo po mednarodnem pomožnem jeziku ter so se ga hitro oprijeli.

Volapük je bil notranje jezikovno nedovršen, težko govorniki in pomiljiv ter brez blagolajša. Zato je ta nepraktični jezik ob pojavu neprimerno lažjega esperanta moral prenehati.

Ustvaritelj esperanta je dr. Lazar Ludovik Zamenhof (15. dec. 1849—14. aprila 1917) iz Białystoka v sedanji Poljski. Kot človek je bil Zamenhof prost ljubitelj do človeštva. Ta skromni idealist je zapustil svetlo oporoko neumornega dela: svoj je medtem izpričan jezik, ki je postal v kratkem

enakopravna lastnina vseh narodov.

Ze v mladih letih so Zamenhofa zanimala važna vprašanja. Zgodaj že je razmišljal o ideji svetovnega jezika. Z vso vztrajnostjo se je lotil dela. Videl je prebivalstvo rojstnega mesta ločeno v sovražne tabore. Ruse, Poljake, Nemce, Žide. Skušal je odpraviti to zlo, ki je razdvajalo ljudi.

L. 1878. je bil gotovo, a počakal je še do leta 1887., da s prevajanjem jezik praktično preizkusi in izpolni. Kot mlad zdravnik je stavljal na tehniko svoj bodoči poklic, a ideja, ki mu je prešla v telo in kri, ga je povedla preko Rubikona. Neustrašeno in odločno je poslal svojo knjižico v svet, ki so ji do zadnjih let sledile slovnice v 46 jezikih.

Večkrat se omenja moment, da je esperanto kot umetni jezik samovoljno zgrajen in izmišljen. Esperanto je le sestavna enota živih indogermanskih določ (60 odstotkov romanih, 25 odstotkov germanskih in 15 odstotkov slovanskih), le končnice so praktično izokrožene in umetno reducirane na minimum potrebe.

Marsikdo navaša otročji odgovor, da mu esperanto ni všeč, ker ni v njem mnogo slovanskega. Ako bi tako govorili vsi narodi za svoj jezik, bi bila sestava slovnice sploh nemogoča. Dr. Zamenhof je pač izbral le ona beseda, ki so povprečnemu inteligentni Evrope vsaj kot tujke že poznana. Resnica je ta, da so romanski jeziki prvi pričeli s

civilizacijo starega sveta in so kot najstarejši tudi najbolj ugajeni. Pri izbiri debel torej ni smela priti v poštev nobena narodnost — sicer bi jezik ne bil mednarodni — temveč le praktična uporabljivost. Tako je temelj esperantu romanski, praktičnost germanska in duh slovanski. V mednarodnem občevarju je esperanto živ jezik in se ga kot pomožnega občila poslužujejo že vsi narodi.

Mimogrede je vredno omeniti poizkus reformirati esperanto po projektu Ido (ta sufiks znači v esperantu potomca, torej potomec esperanta).

L. 1878 je bil gotov, a popodopslanci raznih mednarodnih druženj ter so ugotovili, da tvori raznoličnost jezikov nepremotljivo zapreko med narodi. K ustanovitvi "Delegaciji za uvedbo mednarodnega jezika" je takoj pristopilo 310 druženj in 1250 univerzitetnih profesorjev, ki so podpisali njen program. Očji odbor je proučil 16 jezikovnih načrtov ter se soglasno odločil za esperanto s pridržkom nekaterih reform.

Netaktni potomci so hoteli nekateri člani utihotapiti do tedaj še nepoznani osnutek Ido, ki naj bi izvršil omenjeno reformo. Prišlo je do razdora. Reforma na je ni bila potrebna, temveč tudi ni uspela. Esperanto je to notranjo krizo kmalu prebolel in se s tem celo ojačil. Kot zmagovalac je pokazal svojo boljšo sposobnost, medtem ko je bil Ido prepričan kratkodobnemu životrenju.

Brez dvoma je esperanto relativno dovršen jezik, t. j.: ne mislimo reči, da bi katerega oblika morda ne bila lahko popolnejša, toda vsaka misel in vsako čustvo more najti v njem do največje subtilnosti in finese točen in jazen izraz in to še krajšim potom kot v drugih jezikih.

Esperanto tudi ni stagniran jezik, temveč se more v smeri jasnosti in lahkeje še dalje razvijati. Brez sumnje je do 12-krat lažji kakor vsak drug jezik. Med tem ko imajo drugi jeziki po 180 glagolskih oblik, ki dajo pri 100 nepravilnih glagoli 18.000 novih glagolskih oblik, jih ima esperanto le 12, ki popolnoma zadostajo in se tvorijo pri vseh glagoli enako brez izjeme. Kolika razlika in prištednja časa!

Med tem ko zadostuje Evropo do 20 lekcij po eno uro učenja za splošno umevanje, je treba drugodcem za isto delo do 50—60 lekcij. Tolstoj je pisal: "Esperanto je tako lahko umljiv, da sem po prejemu nekaj knjig in brošur v tem jeziku, po dveh urah že mogel popolnoma čitati in lahko vse razumeti."

Duh esperanta je slovanski. K temu je največ primoglo dejstvo, da so bili prvi esperantaki plači izključno Slovani (Rusi, Poljaki). Zapadni narodi priznavajo, da je to sreča za esperanto, ki je dobil na ta način svobodnejše in prožnejše izražanje ter življensko moč ustvarjanja.

Po svojem naglašanju (na predzadnjem zlogu) in po večini izbranih romanskih debel je prejel esperanto blagovročnost romanskih jezikov (gibljivost italijanskega in pojoči ton španskega jezika).

Univerzitetni profesor dr. Theodor Fuchs, član Avstrijske akademije znanosti, pravi o etični vrednosti esperanta: "Nacionalni jezik vsakega naroda je plod njegove zgodovinske evolucije. Vse bitke, ki jih je narod vrtil, trajno odjekujejo v njega jeziku. A kar je za en narod zmaga, triumf in slava, to je za drugega nesreča in ponižanje. Kdor iskreno deluje za sporazumljenjem med narodi, ta se mora poslužiti le neomadeževanega jezika v svrhu sprave in pravega medsebojnega sporazuma."

Bodočnost bo pokazala moč in veličanstvo esperantke ideje. Ko bodo pregnani zli demoni sovražstva in zastrupljajoči duhovi sovraštva iz narodnega življenja, bo esperanto dovršil svojo kulturno misijo. Padli bodo sidovi tisočletne mrčine in narodni jeziki bodo zasvetili v harmoničnih aboridih ljubezni in sloge.

Z ustvaritvijo mednarodnega pomožnega jezika je nastopila nova doba zbliznanja narodov. Esperanto nima namena škoditi in jeziti kulturnemu razvoju živih jezikov. On hoče biti le tehnična od pomoči in dobro preizkušeno sredstvo v mednarodnem prometu, veren tolašč, iskren posredovatelj ter odkrit prijatelj v vseh gospodarskih, političnih, socialnih in kulturnih odnosih med narodi sveta.

V esperantnem pokretu se združuje njega dvoje svrh: praktična in idejna. Prva omogočuje ljudem najrazličnejši narodnosti, da morejo občevarati med seboj. Kjer se več narodov bori za nadvlado svojega jezika, tam bi mogel ta nevtralni jezik služiti kot pomirjujoči element med njimi. Tako služi esperanto ljudem kot sredstvo vzajemnega sporazuma. Najlepše aliko take vzajemnosti pokazujejo vsakoletni svetovni kongresi, kjer esperantisti na najidealnejši način občevarajo med seboj, iskrujoč si neko posebno naklonjenost in solidarnost. S tem, da skuša esperanto približati ljudi enega k drugemu kot sredstvo vzajemnega sporazuma, se najlepše idejno spopolnjuje njega praktična svrha.

Raznovrstna so pač stremiljenja, ki združujejo ljudi pod skupno mislijo v številnih nacionalnih društvih, stanovskih in kulturnih. A čim bolj dobiva tako zblizevanje v skupne svrhe mednarodno lice, tem bolj se občuti nujna potreba po mednarodnem občilu.

Devetnajsto stoletje je bila doba nacionalizma: vsajali so narodi in se z večjim ali manjšim uspehom skušali otrestiti tuje jarma. Doma dvajsetega stoletja je pomebnarodna vse materijalne in moralne interese; t. j. doba mednarodnosti in složnega sodelovanja celokupnega človeštva. V harmonični sinte

zi ublažuje ona nemirne duhove, ki jih je obudila ideja nacionalnosti. Prva potreba in glavni znak vsakega naroda je njega skupni jezik. Prav tako je nujna potreba mednarodno organiziranega človeštva mednarodni pomožni jezik, čigar vloga ima dandanes esperanto.

Tako moremo danes govoriti o esperantizmu: stremiljenju, širiti široko sveto uporabo nevtralnega svetovnega jezika, ki naj da veliki družini človeštva možnost popolnega sporazumevanja. Njega tendenca nikakor ni raznarodovanje, pobijanje nacionalnega čuta in izpodirvanje kulturnih jezikov, še manj vsiljevanje v notranje življenje narodov. Zelja ustvariteljeva je bila, naj prenehajo narodne in politične, verske in plemenske borbe. Zato bodi naše geslo: enakost, bratstvo in svoboda — zrna, ki jih je sejal veliki mojster-idealist in ki naj bi obrodiva v srcih vsega človeštva bogate sadove. ("Z. in S.")

SMEŠNICE.

Pred sodnikom.

Sodnik obtožencu: "Deset let vas že kaznujem leto za letom za tatvine in potepuštvom, ali ne bo tega nikoli konec?"

Obtoženc: "Gospod sodnik, saj vendar nisem jaz kriv temu. Žal mi je, da ste že deset let tu in vas nikamor ne premestijo."

"Tu se popraviš..."

"Tak hud ovinek, da je naravnost nevarnost za življenje, pa nikjer ni nobenega svarila nabitega, da bi se vedel šofer ravhati."

"Saj je. Ne vidiš table na tej le hiši: 'Tu se popraviš avtomobili'."

Žena: "Vidiš, zdaj ko si si obril brke, si mnogo mlajši."

Mož: "Škoda, da tudi ti nimaš brk."

Učitelj: "Iz česa so čevlji?"

Učenec: "Iz usnja."

Učitelj: "Od koga dobivamo usnje?"

Učenec: "Od krave."

Učitelj: "Kateri domači živali se imamo torej zahvaliti za čevlje?"

Učitelj: "Očetu."

Joža sedi v kavarni. Kvarta.

Pride v kavarno slep berač in prosi:

"Imejte arce z ubogim..."

Nakar zaroni Joža: "Ne izdajaj mojih kart."

ODGOVOR.

Niže podpisani se odzovem J. Zagorcu iz Fairpoint, Ohio, kakor je želel, da mu vstrežem. Pismono ne bom nič odgovarjal, ker je škoda časa in papirja. Če imaš kaj opraviti z menoj, pa vprašaj tvojega svetovalca kje je sodnja ali pravica, mene s tem itak ne moreš nič oškodovati, ako pa imaš preveč denarja za dajati v časopise, je vse-kakor veliko bolje ako bi z menoj poravnal, kar upam, da nisi pozabil koliko gročnice si nabral in vzel domov iz moje trgovine, več jaz imam še "elipse" misli sem, da me gotovo lačes vsled tega, da mi kaj pošle, vsaj po preteku štirih let je že čas, da se tudi nato spomniš in ker so razmere bolj slabe, tudi jaz potrebujem sedaj. Torej napravi svojo dolžnost.—John Jurkoshek, 85 So. 4th Street, Akron, Ohio.

—(Adv.)

Ali želiš znati pravilno pisati "Slovensko-angleško slovnico"? In čitati angleško? Narodi, ki katere je imela in ima na prednji književni matice S. N. P. J.

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost? Ali ste že naročili Prosveto ali Mladost?

—(Adv.)

Jack London:

MORSKI VRAG

(Is angleščine prevaj I. M.)

Tekel je naravnost navzdol, prav do visokega krova in naprej proti zadnjemu koncu ladje. Tekel je tako hitro, da mu je, ko je zavil okrog vogala kabine, izpodrsnil in padel po tleh. Pri tem je njegovo telo zadelo Nilsona, ki je stal pri krmilnem kolesu in ga podrl na tla. Ampak samo Mugridge je vstal. Čudno naključje je namreč naneslo, da je njegovo šibko telo zlomilo krepkemu mornarju nogo.

Po tem dogodku je Parsons prevzel kolo in nasledovanje se je nadaljevalo. Dirka se je nadaljevala po palubi okrog in okrog; Mugridge je slabo prihajalo od strahu; mornarji so vpili in stikali, kod naj gre ta ali oni, lovcu pa so se smejali in vspehujevali zdaj onega, zdaj nje. Zdajci je Mugridge padel; kakor bi trenil, so ležali na njem trije mornarji; a izvil se je iz klopce liki jegulja; usta so mu kravale in erajca je bila vsa raztrgana. Planil je proti glavnim vrtem in splesal po vrvenih lestvicah do vrha.

Kakih šest mornarjev je pohitelo za njim; ustavili so se pri prečkah in čakali; dva izmed njih, Oofy-Oofy in Black, ki je bil krmar v Latimerjevem čolnu, pa sta počasi plezala kvišku, vzdigujoč se s močjo svojih rok vedno višje in višje.

Stvar je bila nevarna, kajti v višini več kot sto čevljev nad palubo, v kateri sta se držala z rokami, njun položaj ni bil baš ugoden, da bi se obvarovala pred udari Mugridgovih nog. Mugridge je divje brcal okrog sebe, dokler se ni Kanadeu posrečilo, da ga je prijel z eno roko za nogo. Trenutek pozneje ga je Black pograbil za drugo. Nato so se vsi trije borili, drsli počasi nizdol in končno dospeli do tovarnišev na prečkah.

Bitka v zraku je bila končana. Mugridge je bil premagan; cvilil je in se zvijal, iz ust so se mu cedile krvave pene. Naposled so ga privlekli na palubo. Wolf Larsen je naredil penitjo iz vrvi in jo obesil kuharju pod panduho. Nato so nesli reveža na zadnji konec ladje in ga vrgli v morje. Odvilo se je štirideset — petdeset — šestdeset čevljev vrvi, ki je Wolf Larsen zaklical "Privlačite vrvi!" Oofy-Oofy je zadržnil vrvi okrog droga; vrvi se je napela in potegnila kuharja na površino.

Ves prizor je bil v resnici pomilovanja vreden. Dasi kuhar ni mogel utoniti in je bil poleg vsega jako trdoživ, je vseeno pretrpel vso grozo gaganja. Ladja je vozila prav počasi; kadar se je njen zadnji konec vzdignil vrh vala in je potem zdrknila naprej, je potegnila ne-rečneža na morskno površino in mu dala tako trenutek časa, da je mogel dihati. Ampak za vsakim dvigom se je zadnji del ladje zopet pogreznil in ko je rilec lenobno plezal na naslednji val, je vrv odjenjala in kuhar se je zopet pogreznil v vodo.

Pozabil sem bil, da smi imeli na ladji Maudo Brewster. Zdrnil sem se, ko je prav rahlo stopila poleg mene. Odkar je prišla na ladjo, se je privikrat prikazala na palubi. Smrtna tišina je pozdravila njen prihod.

"Kaj pa je, da so tako dobre volje?" je vprašala.

"Vprašajte kapitana Larsena," sem odgovoril mirno in hladno, dasi je kri vzkripela v meni ob misli, da bo videla toliko okupelva.

Sledila je mojemu nasvetu; obračala se je, da bi ga izvršila, ko je tik pred seboj ušla Oofy-Oofyja, ki je z živahnim zanimanjem držal vrvi.

"Ali lovite ribe?" ga je vprašala.

(Dolgo pribežba)